

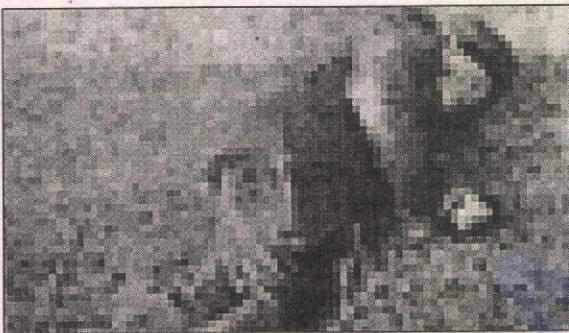
DİPLOMAT

№ 02(027) 16-28 Fevral, Şubat 2006

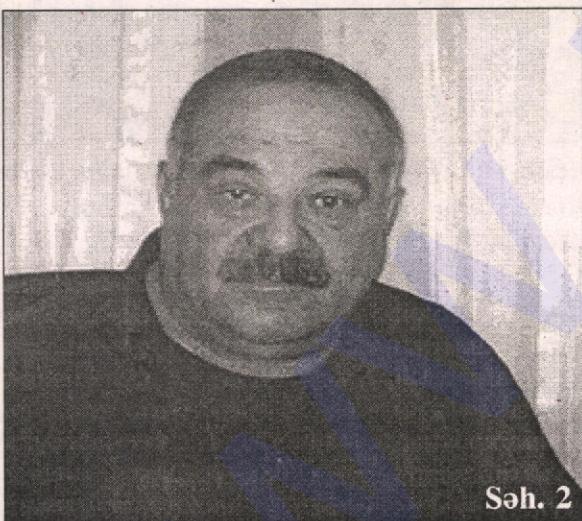
İctimai-siyasi qəzet
Rojnama civakî û sîyâsî

Qiyməti
Hējaye 20 qəpik

XOCALI FACİƏSİNDE ON DÖRD İL KEÇDİ

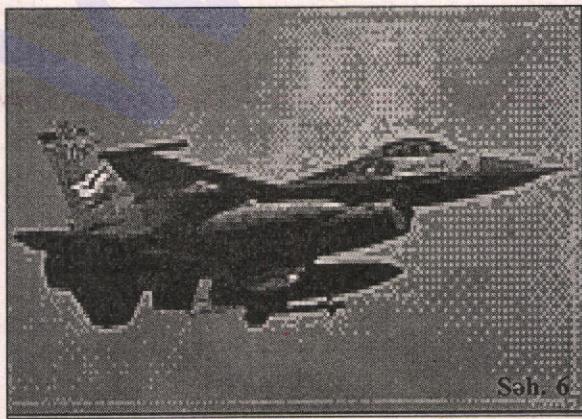

Ax felekê, xaînê,
te çima ha kir?

Səh. 2

Amêrîka hazırlıya êrişkê
li ser Îranê dike

Səh. 6

QADIR MOTİ

BƏSDİR

Vətən dərdi ən ağır yük.
Bilməlidir kiçik, böyük.
Bənövşə tək boynu büük,
Kol dibində bitdik, bəsdir.

Səh. 5

Ирак потерял \$6 млрд. на срыве
поставок нефти в 2005 году

Ирак потерял бо-
льше \$6 млрд. в 2005
году из-за саботажа
в нефтедобываю-
щем секторе, сказал
высокопоставлен-
ный чиновник агент-
ству "KUNA" в суб-
боту.

Səh. 8

Mesud Barzani u Ebdulezîz
Hekîm duhî civîyan

Serokê Kurdistanê Mesud Barzanî û serokê Konseya Bilind ya Şoreşa İslâmî li Iraqê Ebdulezîz Hekîm duh li Bexdayê hatin cem hev û minaqeşeya avakirina hikumeta nu ya Iraqê kirin. Kurd dixwazin li Iraqê hikumetaka berfireh ya jî hemî aliyên sîyâsî yên Iraqê pêkhatî bêt ava kirin û naxwazin di navbera erebêne şie u erebêne sinî de bibin teref.

Səh. 2

Parlamentoya Kurdistanê
serokwezîr û cîhgirê wî
destnîşan kirin

Səh. 2

LAÇIN
NƏSRƏTİ

Kamran kişini Laçında, hamî bacarıqlı dərzi kimi tanıydı.

Gördüyü işlərə qəlbinin istəyini, əllerinin hərarətini hopdururdu elə bil. Əfsuslar olsun ki, onun şeir yazib, söz deməyini yaxın 3-4 ilə kimi heç kim bilməyib. Hətta ömür-gün yoldaşı Saray xala, övladları Yusif, Vasif, Məhəmməd, Yasəmən, Rəhimə də bu duyğulu insanın yaradıcılığından uzun müddət xəbərsiz olublar.

Səh. 5

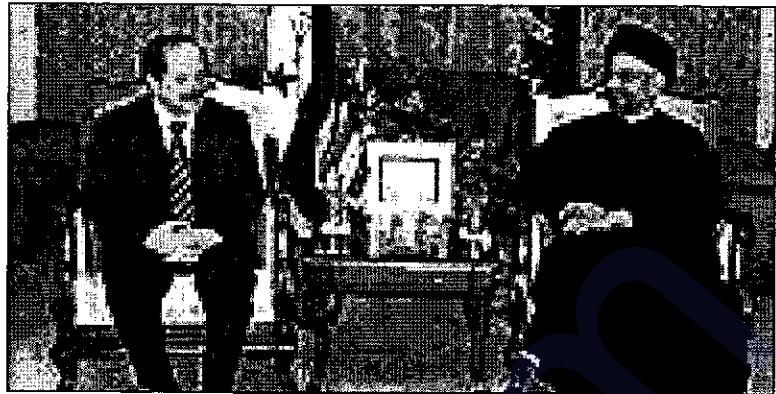
Parlementoya Kurdistanê serokwezîr û cîhgirê wî destnîşan kirin

Nêçîrvan Barzanî û Omer Fettah

-Parlementoya Kurdistanê iro Nêçîrvan Barzanî û Omer Fettah ji bo serokwezîre hikumeta nu, ya yekgirtî û cîhgirê wî destnîşan kirin. Serokê Kurdistanê Mesud Barzanî ji di demeke nêzik de Nêçîrvan Barzanî û Omer Fettah ji bo avakirina kabînêya nu, ya hikumetê wezifedar bike.

Nêçîrvan Barzanî û Omer Fettah pisti wezifedarkirinê divêt di mehekê da hikumeta nu ava bikin. Li gor peymana di navbera PDK-e u YNK-e de Nêçîrvan Barzanî de heta taliya sala 2007-ê serokwezîrê Kurdistanê be û paşê dora serokwezîriyê derbasi YNK-e dibe.

Mesud Barzani u Ebduleziz Hekim duh bi civîyan

Serokê Kurdistanê Mesud Barzanî û serokê Konseya Bilind ya Şoreşa İslami li Iraqê Ebduleziz Hekim duh li Bexdayê hatin cem hev û minaşeşa avakirina hikumeta nu ya Iraqê Kirin. Kurd dixwazin li Iraqê hikumeteka berfireh ya jî hemî alîyên sîyâsi yên Iraqê pêkhatî bêt ava kirin û naxwazin di navbera erebên sie u erebên sinî de parce u paşê bi hev ve nemine.

Li Armeclê 30 Davîkên Aştiye batin bincavkirin

Jinê endamên Insiyatîfa Dayikên Aştiyê, û bo şermezarkirina tecrîda li ser Serokê Gelê Kurd Abdullah Ocalan li rîya Sunayê ya li Kolana Kosuyolûyê ji trafikê rî girtin. Hemu jinê ku desten wan bi zincirkirî bûn, ji alîyê polîsan ve hatin bincavkirin.

Nêzi 30 jinê endamên Insiyatîfa Dayikên Aştiyê bi armanca şermezarkirina tecrîda li ser Serokê Gelê Kurd Abdullah Ocalan li rîya Sunayê ya Kolana Kosuyolûyê civîyan. Jinan pankartek mezîn a li ser 'Birêz Abdullah Ocalan vîna Me ya Siyasi ye' vekir û rî trafigê girt.

Polisan, gelek caran anons kir kû jin calakîya rûnîstînê bi dawi bikin û hisyariya. Wesayit de li wê bigelîbin, hunê biperciqin

kir. Jinan ji bersiva, Bila wesayit li me bigelîbin û herin, em dixwazin ku tecrîd rabe. Em efuya gîstî dixwazin. Her roj zarokên me dimirin. Iran pêkutî dide ser me, Tirkîye pekutî dide ser me. Bila tecrîd rabe. Em naxwazin kes nemire. Hun ji ewladêne me ne.

Li ser israra polîsan, jinek bi gotinê weki, Aşti de pêk bê ila ji we pêk be, bila aşti be, qerîya. Pistî calakiya ku nezî nîv saetê dom kir, polîsen sîvîl jî cihêne wan rakirin. Hêzên cêvik ku hatin cihê buyerê, jinan dorpeç kir. Pistî arbedeyeke, jîn xistin kuceyek li kîleka kolane. Piştî jîn, bi desten xwe yen zincirkirî û tilîyan li otobusa hêzên cêvik hatin siwarkirin. Polis, dest da ser pankarta jinan jî.

Jack Straw li hawara Zalmay Xelîlزاده hat

Wezîrê dervê ye Britanyayê Jack Straw iro li hawara ambasadorê Emerikayê yên Iraqê Zalmay Xelîlزاده hat û wî jî ji rîbêrên sîyâsi yên Iraqê û Kurdistanê re got: divet ew nakokiyênen xwe yên mezhebi u êtnîki danin aliyeķî u hikumeteka berfireh ava bikin.

Jack Straw pisti hevdîtina serokê

Kurdistanê Mesud Barzani, serokkomarê Iraqê Celal Telebani, serokwezirê Iraqê Brahîm Ceferî u serokê Konseya Bilind ya Şoreşa İslami li Iraqê Ebduleziz Hekimî got: cenabê ku ti parti u ti grupeka dînî yan etnîki bibe dominant.

Erebên sîi dibêjin wan 130 kursî di Parlementoya Iraqê de hene u mafê wan ê ku ew wezaretên esasî bi dest xin. Erebên sinî ji dibêjin çenabe hemî desthilat u wezaretên girîng bikevin destê erebên sîi de.

Jack Straw pisti Zalmay Xelîlزاده hat u got:

-Civata nevneteweyî u me yên ku rolek di rizgarkirina Iraqê de lehîstîye berjewendî di Iraqêka demokratîk u stabîl de heye.

Serokwezirê Iraqê Brahîm Ceferî ji helwest u gotinê Jack Strawî aciz bu u got me pewistî bi şiretan nîne, spas u diyar kir ku divet kes xwe tev li karên nevxweyî yên Iraqê neke

Radiyo-û TV-yên heremî dest bi weşana kurdî dikin

RTUK (Lijneya Bilind a Radiyo-û Têlêvîzyon) pistî temamkirina proseduran destur da têlêvîzyon u radyoyê heremî ku weşana bi kurdî bikin. Li gori bir-yara RTUK-ê têlêvîzyonê heremî hefteyê de 4 saet, radyoyê heremî ji hefteyê de 5 saetan dikarin weşana bi kurdî bikin.

Kanalên wekî Soz Radyo-Tv u Gun Radyo-Tv ku ji bo Wesana di ziman u zaravayê cihê de, serî li RTUK-ê dabun duh bi rîveberên RTUK-ê de civîyan. Li ser vê yekê rîveberên RTUK-ê di daxuyanîya xwe de gotin ku pistî temamkirina proseduran ew dikarin bi kurdî weşanê bikin.

Di daxuyanîye de hate gotin ku ji bo radyoyê rojê 60 deqîqeyî derbas nebe, hefteyê 5 saet, ji bo têlêvîzyonan ji roja 45 deqîqe derbas nebe, hefteyê 4 saet dikarin weşana bi kurdî bikin.

Gun Radiyo-Tv u Soz Radiyo-Tv ku ewraqên xwe peşkeşî rayedaran kirin, li bendê ne ku di adarê de dest bi wesana xwe bikin.

Wekîlê Lineya Rîveberîyê ya Gun TV Osman Ozsat pistî civîna bi rîveberên RTUK-ê rî got ku ewraqên kêm ji wan radest kirine û ew li bendê ne ku dest bi weşanê bikin.

Ozsat dîyar kir ku de di kurtedemê de rayedarên RTUK-ê gazî wan bikin û ew ê teahutnameya weşanê imze bikin.

Wezareta tendirustî 27 ambûlansên nu kirî

"Ambulansên nu"

-Wezareta tendirustîye ya Kurdistanê ji bo baştîr xizmetkirina nexweşen Kurdistanê 27 ambûlansên nû yên model 2006 kirî û li ser nexweşxaneyê Kurdistanê belav kir.

Li Kurdistanê tedawî û dermankirin ji bo hemî hemwelatiyan belaş e lê belê dema katas-trofek çêdibe yan jî bûyereka mezîn diqewime pêwistiya Kurdistanê bi ekspertişa derive çêdibe. Nemaze nexweşxaneyê acîlê (emergency) divêt bêne modernize kirin û efektîvtir.

Xalqımızın faciəsi: XOCALI

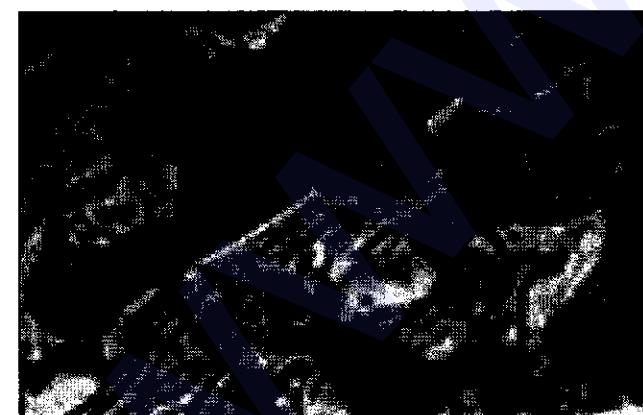
**Xocali - XX əs-
r i n
ürəkağrıdan faci-
si, xalqımızın qəm-**

di. Həmin gün Xocali bənövşə kimi boynunu bükdü və fağır körkəmdə Tanrıının üzünə baxdı. Ancaq Tanrı ona rəhm etmədi, fela-

**yükü, dərd çuvalı...
Azərbaycanın beli-
ni bükən fəlakət ac-
ısı... Xalqın ümid çı-
rağını söndürən cə-
hənnəm küləyi...
Bir sözlə, Tanrı
əzabı...**

1992-ci il fevralın 26-da məmləkətimizin

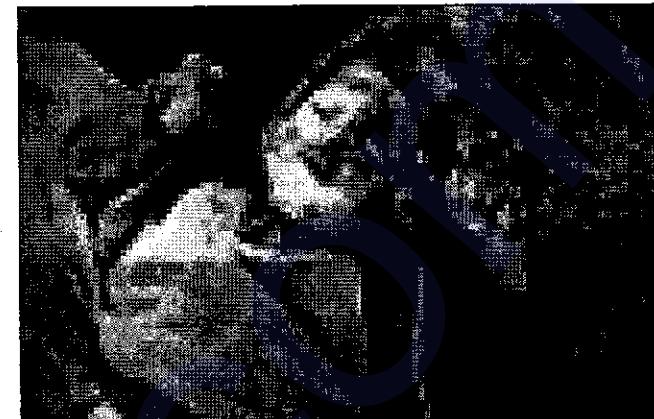
bağrında yumruq boyda sevgi çiçeyi olan Xocalıda fəlakət baş verdi. Azğın düşmən bu çiçeyin ləçəklərinin üstündən qırmızı xətt çəkdi - yəni torpağımızı al qana boyan-

Əlahəzrət tarixdən məlumdur ki, xalqımızı faciələrə düşərədən, təcavüzə məruz qoyan çox vaxt məhz ermənilər olmuşlar.

Bunu yaxşı bilirik ki, ermənilərin 1988-ci ilin fevralından baş-

xalqımızın qan yaddaşından silinməyən faciələrdən biri kimi tarixə düşmüşdür. Bu faciə zamanı Xocali şəhəri xarabazara çevrilmiş, onun dinc sa-

kinləri gülə-baran edilmiş, xeyli sayda

çox şey deyirdi.
Lakin...

Azərbaycanın Xocali yarası heç vaxt qaysaq bağlamayacaq,

gələcək nəsillərin də qəlbini göynədəcək bir yara olacaqdır.

Cox təəssüflər olsun ki, həmin faciənin baş ver-

hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra bu faciəyə siyasi qiymət verilmiş, günahkarların adları açıqlanmışdır.

Xalqımız əmindir ki, faciə qurbanlarının qanı yerdə qalmayaçaq, günahkarlar cəzalarına çatacaq, işgal olunmuş torpaqlarımız düşmən tapdağından azad ediləcəkdir.

kətə göz yumdu. Beləcə, həmin gün - fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Vətənin qırmızı çuxalı qızı Xocallı yandı, yox, yanmadı, qan ağladı...

Bu da bəllidir ki,

Azərbaycan xalqı tarix boyu ədalətsizliklərlə,

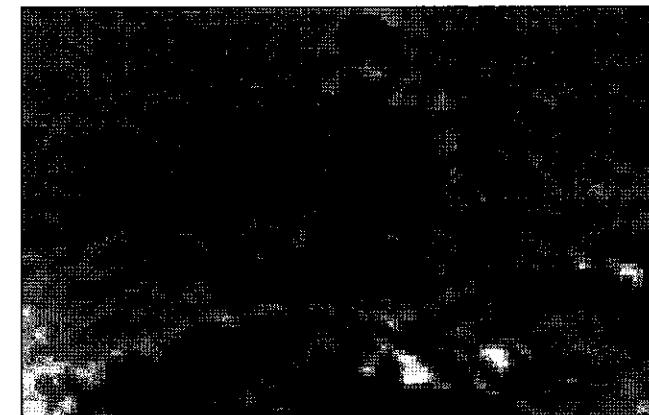
lədiqləri separatçılıq hərəketləri, torpaqları mənfur niyyətlərinin davamıdır. Onların ötən əsrin əvvəllerindən başlayan əsl düşməncilik əməlləri bu gün də davam edir.

Erməni təcavüzkarları Dağlıq Qarabağda çox vəhşiliklər, faciələr töötmişlər. Xocali da bu vəhşiliyin canlı sübutudur.

Ermənilərin və onlara havadarlıq edən 366-ci rus alayının 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocali töötikləri görünməmiş soyqırım

kişi və qadın əsir götürülmüş, onlara görünməmiş işgəncələr verilmişdir. O gecə

diyi
günlərdə respublikaya rəhbərlik edənlər bu fəlakəti kiçik bir hadi-

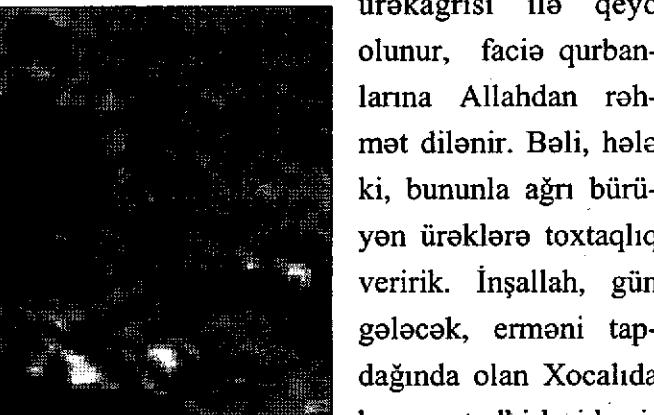

kəsilmiş əllər, səyriyən qollar, bədəndən ayrılmış başlar, doğranmış körpə cəsədləri, təcavüzün müxtəlif əlamətlərini özündə eks etdirən meyidlər dünya ictimaiyyətinə

sə kimi göstermiş, faciə barədə dünya dövlətlərinə məlumat verməyi lazım bilməmişlər. Yalnız ümummilli lider, dahi şəxsiyyət, müdrik siyasetçi Heydər Əliyev yenidən

Hər il fevral ayında Xocalının işgal günü xalqımız tərəfindən ürəkağrısı ilə qeyd olunur, faciə qurbanlarına Allahdan rəhmət dilənir. Bəli, hələ ki, bununla ağrı bürüyən ürklərə toxraqlıq veririk. İnşallah, gün gələcək, erməni tapdağında olan Xocalıda bayram tədbirləri keçirəcək, düşmənin vurduğu ağırları bu yurda və bu yurdun insanlarına unutduracaqıq.

Xocali bizim qeyrət timsalımızdır. Onu unutmağa haqqımız yoxdur!

Coxrafîya û cîwarbûyîna kurdan

Gerik

V.F.Mînorsk
"Kurd"

(Despêk hejmara pêşîndaye)

Bicîanîna rôfîman, ya
Bku nêta Şakîr paşa bû,
dane destê Zekî paşa û di
destê wîda ev plan bû
planeke xurî leşkerî: merem jî
ew bû bê xercen mezin hêzên
leşkeriyêye nû bêne damezi-
randin.

Ev ne karêmeye, wekî em
hêjâyê bidine wê yekê gelo
damezirandina van "polkên
hemîdîyê" ji alîyê leşkeriyê
çiqasîaltindarbû.1) Dawîyêda
tirk bi xwe hatine ser wî hişî,
wekî van "hêzên hemîdîyê",
yên ne qeydeyî (îrrégular)
buguherin têkine hêzên
rêgûlîar, sîwarîyên sivik
(haffî-suvarî).

Sultan Abdûl Hamîd, yên
ku kurd, usa jî alban bona
nêtîn xwe bi kar dianî çav li
wan bûyeran digirt dema van
hêzan kanonên nîstewariyêra
serî berjêr nedikirin. Lî piştî
konstitûsiyayê (qanûna
dewletîye bingehîn) di vî
alîyîda rewşa kurdan êpêcekî
xirab bû. "awa eyane heja
cantirkan zûtirekî derbazî
şovonîzma xerab bû, yên ku

di bin navê avakirina
"nîstîmâna osmanîyan"da
tenê siyaseta tirkirina gelan
dibîrin. Balkêşîke mezin
didane ser wê yekê, wekî
bandora serokeşîran -
axan, yên ku bi çend silsilet
rêvebirina gel kiribûn, li ser
gel bê kêmkirin. Berê bi vê

darê silsileta Eyyubîyan, ya
ku ji sala 1169-an heta sed-
sala XIII li Misirê, Sûriyê û
Mesopotamîyê desthilatî
kirîye, altkarê padشاhtîya
Yêrûselîma xristian, reqîbê
(dijberê) kralê îngilîs Rîçardê
I û kralê Fransayê Filîp
Avgûst Salah-ad-Dîne, yên

2)Derheqa mîrtîyên biçûk
Erdelan, Sulêymanî,
Behdînan, Revandûz,
Hekkarî, Şemdinan, Bohtan,
Beyazîd3), yên ku kêm be jî
hê heta dewra me mane min
îdî gîlî kirîye. ú

Rastî ewe ku bi faktîkî
rewşa serkarêneşiretan, yên

mîna hev û deba feudalizmê
pêşda anîye. Lî hestên kur-
dan, yên azadîhezîyê hebûna
kurdan bi carekêva hin-
gavtiye û evê yekê jî nexşen
xwe di dîroka wanda daye
kivşê.

Gotî ji bîr mekin bandora
kurdan ya bi tomerî ser
çanda gelên li wan derên ku
kurd lê dijîn heye. Nîvpareke
gotara nav û deng ya
akadêmîk Marr ya ku me
çawa bingeh hildaye heye:
"Derheqa pirsa hêjandina
çanda gelê kurd li Asîya
Pêşîn". Û bêşikberî, bi tay-
betî, pêşdacûyîna çend
îdêyayê olî yên ku
dapalîyane nava him sêktê
xristian, him jî yên musliman
yên gelê kurdin. Bi awakî
gellekî vekirî zimanê kurdî
bandoreke mezin li ser
zimanê gelên der- doran
dike. Wekî em bêjin axaftina
ermenîyênu ku li hinek ciyên
vîlîyeta Bîtlîsê zimanê xwe ji
bîr kirine û tenê bi zimanê
kurdî diaxîfîn ji ber zora kur-
dan bûye, lê emê çawa wê
faktê şirovekin, wekî li gel
assorîyê çiya torekî bi
tomerî heye ku ewana tenê
stranê kurdî distirêñ ü
çirokê kurdan qal dikin.

Dîroka kurdan

rêvebirinê berhember, lê
paşê ji hema ciyê vê
rêvebirinêda saziyên
peywîrkaran, yên ku ne
zimanê cî, ne jî rewşa der-
doran zanibûn hatine
avakirin. Lî van peywîrkaran
her tenê baş dikaribûn cejnê
netewî amade bikin, li ku bi
pêşdahatinê heytehol
alîkarîya "rezedîlî" bona
Hêzên Behrê û hêzên din
berav dikirin. Evan hemû
kirinê wan xweşa kurdan
nedihat.

Ev oçerka dîrokî wê tew
nebe, wekî em navê çend
navdarên kurd nekişîn, yên
ku kurdên xwendî timê bi
wan firnax dibin. Kurde
yekem, yên nav û deng saz-

ku hemû dunya bi navê
Saladîn nas dike. Li Iranê ji
sala 1750 -î heta sala 1779-an
sulala ku Kerîm xanê Zendî
kurd bingeha wê danîbû
padshahtî kiribû. Rêvebirina
wî bi xwe bi hûmanîzma
gellekî berbiçavva ji yên din
dihate cudakirin. Lî evan
herdu nefsdarên dîrokî ji
tuxîbê gelê xwe dertir
rêvebirî kiribû. Lî ku em
bêne dora mîrtîyên kurdan
yên serbixwe wê demê em
dikarin navê vana bikişîn:

1) Mervanîyênu ku me jorê
navê wana kişand, li
Diyarbekirê s.990-1096; Li
başûr rojhîlatê Kurdistanê
Husnevehîd (salên 959-1015
li Deyneverê, û Şehrîzûrê);

naha weke yên berêne. Heta
destpêka sedsala naha li
başûrê Diyarbekirê (li
Şehrîvîranê) serokê bereka
mîlan İbrahim paşa dikare bi
zêdekarî bê hesibandin tenê
çawa vassalê Tirkîyê. Ewî
hela rêveberî li çend
bereken efeban jî dikir û ji
wan salyan distand û bi
yekcar xwedîyê hemû
rewşê bû. Rewşa kurd û
Kurdistanê derva, ya dîrokî
awabû. Cudatî û neyekîtîya
wan bi dereceke mezin ji
mercen erdnîgarîyê pêşda
tên. Ji hev cudabûyîna
desten mirovan ya bi zincîrê
çiyayê dijwar tene der-
bâzbûyîva û çemîn çiyaye
gurva jîyana siyasi, ya ne

Deb, rewş û cûrêñ kurdan

Hemûyanra eyane, wekî
kurd tene parvekirin ser
kurdên koçer û yên edilî. Ev herdu
beşen kurdan tevî hev dijîn.
Pirraniya koçeran li alîyê
Mêopotamîyayê yê bakûrin
Koçeran gotî hinekne mîna
mirtibîn me nehesibînin.

Berî hemû tiştî hejmareke
wane gellekî mezin idî derbazî
rewşeke nîvedilî bûne: ewana
zivistanan li deşte di avayê
herîyêva avakirîda dijîn, baharan
zevîyên xwe direşîn, nîvî
mirovê xwe bona çavnîrîya
zevîyan bikin li deşte dihîlin, lê
nîvî din kerî û garanên xwe hil-
didin û bilindî çîyan dibin. Gellek
caran çadirêñ wan (yên ku li
Sulêymanîyê cawa "hevar" tene
navkirin) çend vêrstan li cîwarêñ
wane zivistanê durtir dibû. Salên
berê ermenîyê Müşê û yên din bi
amintî, lê bi neqayîlbûneke mezin
kurdên koçer bona derbâzkirina
zivistanê di gunden xweda cîwar
dikirin. Lî naha anegorî pisporê
Ermenîstanê nav û deng Linç6)

li bilinciya Ermenîstanê gundêñ
kurdên koçer bi xwe hene. Dibe
ku bi vê yekêva jî ew yek tê
şirovekirin, wekî gundêñ kurdan
hemû deran, hema ciyêne weke
Mûşê, ya ku tê hesibandin çawa
axa ermenîyaye hê, jî êpêcekî
gellekin. Li wan deran li ku
bereken mezin, yên ku toreyên
koçberîyê xwedî kirine minak, yên
weke bereka Caf ku ji Şehrîzûr
cîguherîne Iranê, bi awakî
ecêbmayînê rîça cîguherandina
xwe tu caran nateribînin. Ewana
bi koçen gellekî mezinva rî
dikevin dicin, şevan niqitkîn bi
taybetîye berêda cudakirîda der-
bâzdkîn, paşê li zozanê serê
çîyan di aqara bi sedsalanva tun-
durust kivşîrîda hêwirgehêñ xwe
datînin.

Wekî bê hemberîhevkirin li
kêm ciyan kurd bûne "bingeha
netewa kurd." Bûyeren awa
gellek caran li der-doran tene sêrî.

Di gellek ciyan parvebûyîna
kurdan, ya ser eşiretan hê jî
didome. Du mercen berekan --

eşiretan hene: 1) leşker, ya ku jî
axa-xwedîyê axê û xulamê wî
pêk tê, 2) axreşandî, yanî jî
"rayet"1) yên ku rewşekê
nîvazadanin. Nenêhêrî vê yekê
eva rêvebirina tovîn
pizmamîyêva, pevgirêdanê
partîarxale nebînyayîye bi hêz û
bi hestva tene pêşdabirin.2)

Awa dihesibînin, wekî gellek
deran "axa" tabîke dagirkar, lê
"rayat" ji istekî (îrg) dinin. Bi
rastî jî gotî bê nîvîsar, wekî qismê
"axa" timê usa torinbûye, ku kes
nikare wana tevî rayetê bike.
Rastîbûna evê têorîya bi dîrokî
gellek caran hatîye patekirin,
minak li Kotûrê, li Somayê û derên
din şikkakan yên ku paşdemîyê
hatine wan deran, binelîyê cî
hildane bin desten xwe û reverbî-
na wan kirine.

Bi tomerî hildanê cûreyê kur-
dan ewqasî pircûreye, wekî bi
dijwarî dikarî piş bukutî minakêñ
antropologîyayê.3)

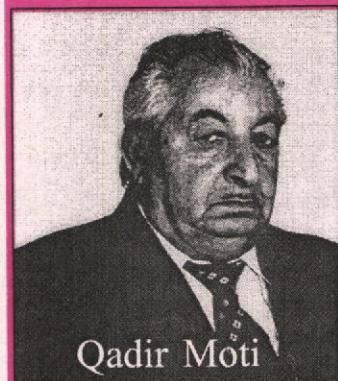
Di nava kurdanda tu dikarî
cûreyen sergulover, yên mîna

ermenîyan jî bibînî, cûrêñ sêmit
(ereb)4), yanî jî gellek caran curêñ
nestorîanê xristian jî bibînî. Lî li
deren mîna Sulêymanîyê, li ku
kurd dûrî gelên din dijîn curê wanî
bi tomerî iranî- cûrê torin û ser-
bilind maye. Nivîskarê ermenî
Abovîan kurdan awa pêşdarî
dike: "Ji dîdemên yekem kurdan
bi awirê mîranî, giring, eşkere, ya
ku usa jî xofeke bêhemdî te pêşda
tîne, bi bejna gellekî bilind, sîngê
fire, navmila pehlewanî dikarî nas
bikî. Xêni jî vê cavêñ agirî, burîyê
qalim, enîya bilind, pozê dirêjî
eyloyî, rîcûyîna miqîm, bi gîlîkî
hemû hêjâyênu ku li gel mîrxasên
dewra hêbûn bal wan hene.
Em dikarin careke din jî bînîne bir
wekî kurd ew iraniyê here roj-
vane û bi lûranra tevayî ewana
gelên indoawropiyî belkî jî
tenêne, wekî rewşa koçertîyêda
mane.

(Dumahî heye)

Werger: Tamara REFO

YURD YANĞISI

Qadir Moti

Bütün qələm sahibləri kimi Qadirin də qəlbini titrədən, ilhamını bəhərləndirən şer olubdur.

Poetika bəddi, mənalı, dəyərli və hikmətli sözlərin güzgüsüdür. Qadir Motinin şeirlərindəki bəddi söz xalq folklorundan dədini, duzunu götürüb. Təbiətə həsr etdiyi şeirlərini oxuyarkən özümü dağların

qoynunda hiss etdim. Söz sərafi və xırıdarı həsrətlə, intizarla yazdığı şeirlərin içerisinde yurd yanğısı, doğma torpağa mehbəbat, sevgi yollarındaki uğursuzluqlar daha yadda qalan və oxunaqlıdır. Millətinin qeyrət yükünü çəkməyə hazır olan, vətənin ağır dərdinə şərkinən şair onun səfərbər əsgəri olduğunu öz şeirlərində bir daha sübut edir.

O, 1964-cü ildən Azərbaycan dilində şərlər yazmağa başlamışdır.

Qadir Moti 1938-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Şərur rayonunun Dərəkənd kəndində anadan olub. Əsgəri xidmətindən sonra Ermənistanda, məlum hadisələrlə bağlı 1988-ci ildən Bakıda yaşayır.

Özünün poetik fikirlərini Azərbaycan dilində də qələmə almaq istəyən, milliyyətçə kürd olan və əsasən kürd dilində yazib-yaradan şair şeirlərinin birində belə yazır :

**Kürdəm, müsəlmanam,
dinin İslamdır,
Məni tək yaşadan
arzudur, kamdr.
Qələmə ruh verən
azad ilhamdır,
Ürəkdən gələni
yazmalyam mən.**

Izahata ehtiyac yoxdur. İnanıraq ki, şairin Azərbaycan dilində yazdığı şeirləri də ürəklərə yol tapacaqdır.

Lətif VEDİLİ,
Şair-jurnalist

AZƏRBAYCAN

Pak mayadan yoğrulmuşam,
Torpağında doğulmuşam,
Zirvələnib dağ olmuşam,
Olmaz səni mən tək qucan,
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Yurd, yuvamdır oylaqların,
Abu-kövsər bulaqların.
Qonaqlıdır yaylaqların,
Xoşdur mənə bu ad, bu san
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Öz ölkemin qalasıyam,
Rüstəm-Zalın balasıyam,
Keşiyində durasıyam,
Sənin arxan dayağınam
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Çox olsa da yaşın sənin,
Nə çəkmədi başın sənin,
Ağır oldu daşın sənin,
Yad başına düşdü hər an
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Rəvamıdır torpaq gedə,
Yürüş edə gədə-güdə.
Toponomik genosidə,
Qoyma məruz qalaq bir an,
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Öz xalqından, soykökündən,
Sünnü, şıə, dini-dindən,
Tayfa-tayfa eli-eldən,
Ayırmağa yad atdı can,
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Bizə tatar, türk dedilər,
Ləzgi, talış, kürd dedilər,
Yüz min hiylə işlətdilər,
Aldanmadı gəncin, qocan
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Yaxşı bilir o nankorlar,
Mənim Nəbim, Babəkim var,
Xainlərə qan uddurar,
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Yeni nəşrlər

BƏSDİR

Ayrılığı kim son qoyar?
Göz yaşları tökdük, bəsdir.

Qılınç kimi yatdıq qında,
Düşünmədik el haqqında.
Cırtdanların arasında
Kölgə kimi itdik, bəsdir.

Köç etsək də eldən-elə,
Aldanmadıq yağılı-dilə.
Ona, buna bilə-bilə,
Köşkü-saray tikdik, bəsdir.

Tayfa-tayfa olmağımız.
Künc-bucaqda qalmağımız
Şəhid qurban verməyimiz
Bəlimizi bükdük, bəsdir.

Vətən oğlu Qadir təki,
Kim götürsə ağır yükü
Bircə o vaxt deyəcəm ki,
Arzumuza çatdıq, bəsdir.

Əsirgəməz nə qan, nə can,
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Qəribi şərqə birləşdirən,
İpək yolu quraşdırın,
Qoç igidlər yetişdirən
Torpağına olum qurban,
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

Vaxt gələcək olmayıacaq
O tay, bu tay ayrı ocaq.
Qadir Moti dayanacaq
Haqq yolunda mətin inan,
Yaşa-yaşa, Azərbaycan.

LAÇIN NƏSRƏTİ

Kamran kişini Laçında, həm bacarıqlı dərzi kimi tanıyırı-

Gördüyü işlərə qəlbinin is-
təyini, əllərinin hərəketini hop-
durdu elə bil. Əfsuslar olsun
ki, onun şeir yazib, söz de-
məyini yaxın 3-4 ilə kimi heç

kim bilməyib. Hətta ömür-gün yoldaşı Saray xala, övladları Yusif, Vasif, Məhəmməd, Ya-səmən, Rəhimə də bu duyğulu insanın yaradıcılığından uzun müddət xəbərsiz olublar.

Daha doğrusu, Kamran kişi yazı-pozu barəsində heç kimə heç nə deməyib. Gizlince qəl-bindən gələnləri, dilində səs-lənənləri seçib dəftərcələrinə köçürüb.

Bəs hardandı Kamran kişi-də sözə, şeirə, poeziyaya bu cür münasibət?

Öyrəndim ki, Kamran kişinin ulu babası Qara Kərim öz dövrünün sinədəftərlərindən, şairlərindən olub. Bağlamaları, hərbə-zorbaları ilə çoxlarının atını daşlığa dirəyib.

Ot kökü üstə bitər deyənlər necə də haqlıdırlar. Kamran kişisinin yaradıcılığına nəzər salıqda, xalq yaradıcılığından sözüllüb gələn şirinliyin bir da-ha şahidi olursan. Yaradıcılıqla tanınan bu köklü nəsildə Kamranın əmisi Niskilli Şahhuseyn, Yaqub kişi, Asif Çıraqlı, məktəbdə məhsul alan Mədinə Kərimli kimi yaradıcılar var.

Onu da deyim ki, Kamran kişinin atası Yusif baba 1942-ci ildə haqsızlığın qurbanı olmuşdur.

Kamran kişini Laçında ha-mı dərzi Kamran kimi tanırı-di. Yaradıcılığında da Dərzi təxəllüsü ilə yazib-yaradıb. Yazlarında gül-çiçəkli dağla-rın, buz-bulaqların, meşelerin,

qarlı zirvələrin bənzətmələri ilə yanaşı, Vətən, yurd həsrəti, qaçqınlıq ağrıları da özün-məxsus yer tutur.

İstəmişik ki, bu yazıldarda Dərzi Kamranın duyğularını olduğu kimi oxuculara çatdırıraq. Bu yazılar əl vurulmadan, oxucularına təqdim edilir.

Nəzərə alsaq ki, bu kitab Dərzi Kamranın vəfatından so-nraya təsadüf edilir, onun ru-hunun şad olacağına inanıraq.

Ona da inanıraq ki, vaxtılı Laçında heç kimə oxumadığı yazılarını topladığı dəftərlər nə vaxtsa əlimizə çatacaq və biz Dərzi Kamran yaradıcılığı ilə daha yaxından tanış olacaqıq.

OSMAN ALIYEV

LAÇIN

Dağların qoynunda yurd-yuva salan Atadan-babadan vətənim Laçın Namərdin əliylə köçü başladı, Arada-bərədə itənim Laçın.

Vallah səngər idi daşı, qayası, Bizdən yan keçərdi düşmən güləsi. Torpağı verdilər "xalqın cabhəsi" Yoxdu harayına çatanım Laçın.

Ayazdan büründüm dumana, qəmə Nadanlar dağ çəkdi ana vətənə Əsir düşüb gedən, ölüb-itənə Olmadı qolundan tutanın Laçın

Oğlun Babək idi, qızım da Həcər Koroğlu qeyrəti Nəbidən betər. Düsməni azdırıb qol-qola çatar, Çıxayıb böyürdən Sultanım, Laçın.

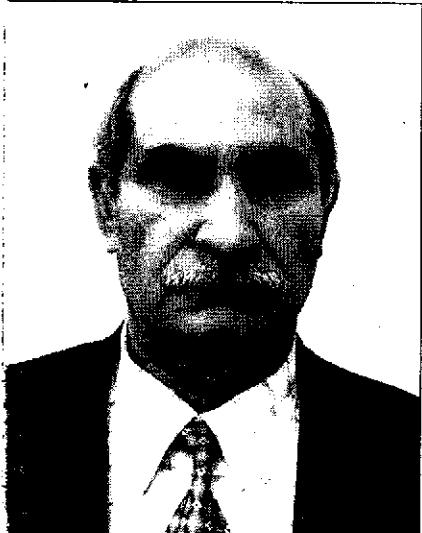
Ay Kamran, kədərdən ürəyim əsir, Günlər qovhaqovda, aylar tələsir. Olaydım vətənə torpaq şələsi, Əkəydi sinəmdə kotanım, Laçın.

NAMA XANDEVANA JI KRASNODARÊ

Berê ewlin silav û hurmeta min ji wera û hemû xandevanên rojnama "Diplomat"-êra. Ez wera serkeftinê ji Xwedêyê mezin hîvî dikim. Pir qinyatê giran û baha em rojnamêda divînin. Ez bawêrim rojname wê xurttirbe û elametiyyê ji her çar perçên Kurdistanê bigîhîne xwandevana. Yê gelekî başbe herge goşê dîroka kurda li rojnamêda bê vekirinê, gelê me hela hê dîrokâ milletê xwe rind nîzanîn. Hevalê Tahir, ez pir memnûnim boy rojnamê, we ji mera şandibû, dîsa wera û hemû xevatkarên rojnamêra serkeftinê dixwazim.

Silavê mine alavî ji wera û hemû xandevanara.

15.01.2006.

mala bavê wî aliyê aborî nebaş bû, boy wê yekê ew him dixebeitî û him jî dixwand. Wedekî dirêj, ji sala 1977-a girtî heya 1992-a gelek karxanada muhendîs û muhendîsê sereke xebitîye. Sala 1993-a li parwelatê Krasnadarê Federasiya Russiyayêda komela çand û hunerê ser navê Ehmedê Xanî vedike, ji aliyê gelda çawa serwêrê komelê tê bijartinê û hetanî roja îro jî çawa serwêr dixebite. Sala 1995-a rojnama bi

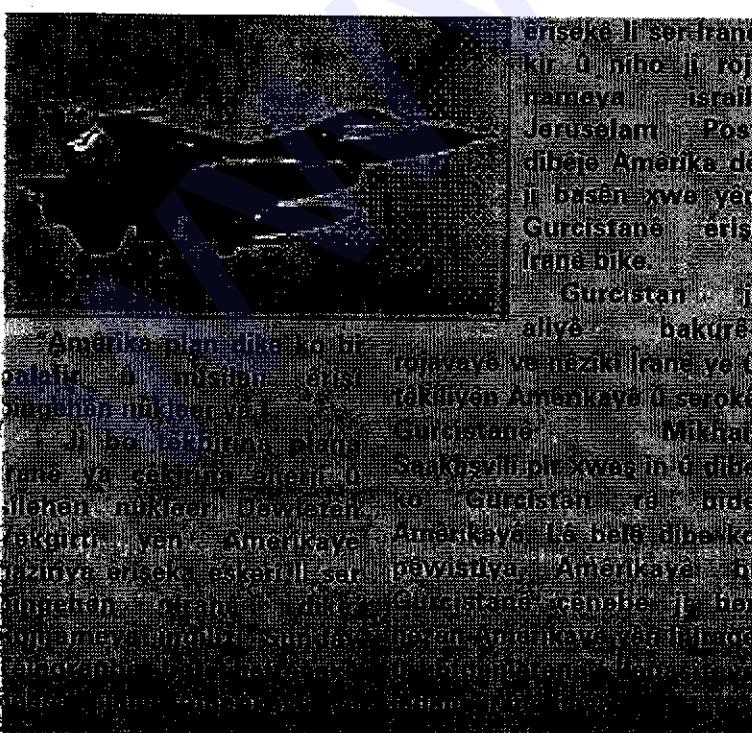
Rewşenbîr û welatparêz mamoste Dursunê Têmir kîye?

Dursunê Têmirê Evê 23-ê avgûstê 1949-ê salê li gundê Qeregaçê nehya Leylekê mentîqa Osê Rêspûblikâ Qirgistanê ji dayîka xwe bûye. Sala 1963-ya mala wan ji wir bar dike, tê Ermenistanê nehiya Mastisê, li gundê Şorlûyê. Wir Dursun koma 10-a xilaz dike û 1967-ê salê qebûlî têxnikûma Erêvanêye malhebûna gunditîyê dibe û 1969-ê salê vêderê xilaz dike.

Ji 1969-ê salê hetanî 1971-ê eskerî dike, hukumeta Şêwirêda. Dûra 1971-ê salê li bajarê Çîmkendê Rêspûblîka Qazaxistanê qebûlî institûta kîmyayê û têxnalîgiyayê para muhandîşîyê hûye. Halê rêspûblîkayêda pir şer serhatî û qise bi zimanê rusî hatine welqerandin û çap kirinê. Wisajî roman û povêst hatine nîvîsarê em çend helbestên mamosta Dursun pêşkêşî xwendevana dikin

15.01.2006.

Amêrîka hazirîya êrişekê li ser Îranê dike

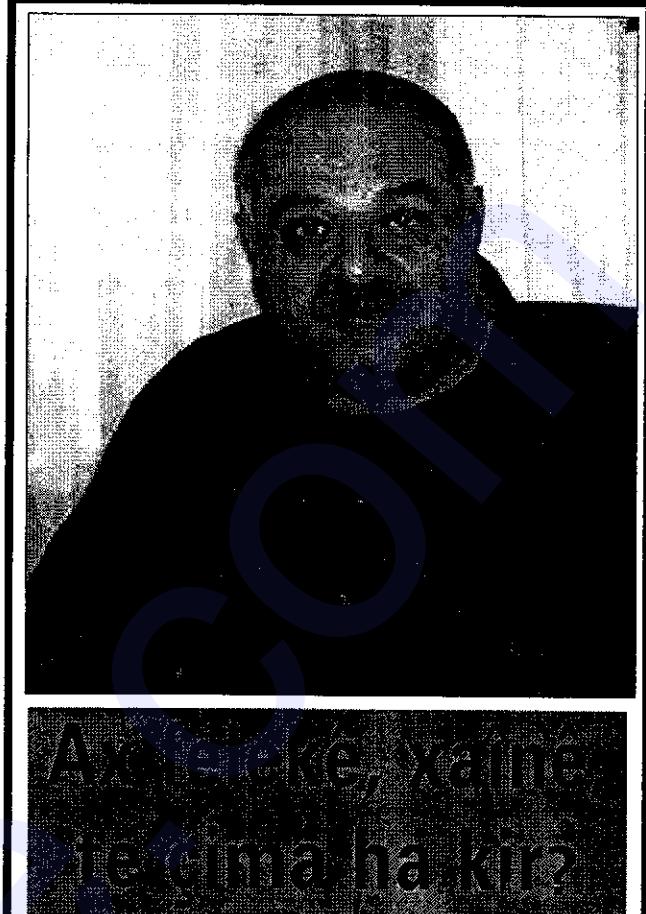

eriseke li ser frame
kir. U nibo li fol
frameya - israli
Jerusalem. Post
dibeje Amerika de
li. Disen xwe yen
Curcistan. (ewi)
Iran olke.

Gurestan - li
alve - bakur
veretzik frame yen
tuncakaya öseroke
Bakur - Mihman
chi xwe im d'vibr
giratani - d'vibr
li ke beli ülber ko
Amerika yen. (o
çanab - li he
tunay, vedi tel yos

Netewyam ber wan şer kir terê şer.
Qewat neyekbû qet wê nekir xêr.
Ezê nav bikim hûn naskin neyar,
We diparezim wan nekin itbar.
Tere Karpusev wan ez ji bîrim,
Bi destû zore búzzxane kirim.
Her ku gerisim gîriyam wek Ferhat,
Kes li wâdemê hewaram nehat.
Cevâ min rê ma hîyya hevala,
Nefes min cikya jîyan kir vala,
Ew xof gîntibûn ser cinyazê,
Ji wir mina bûn, tîrsa bûn rêwi,
Dîmîna welet ye hundur U der,
Vi! Mehmîn kustin, wir Müsa Enter,
Li Bakur Menat, Iraq Xosnav,
Li Romê Mezûm, hovitîya xîrov.
Weran bi birim bûnîse hîja,
Sehîde welet bi sev'l roja.
Gel sejde biker megbere wan
Bil dilemîsîs, gerîj kuh û derîn

卷之三

Cara axirîyê li Paytexta Kurdistanê, Hewlêrê mîvanxana "Burc Erbîl"-ê me hev dît. Gellekî eşq bû û pir şâ dibu wekî li Kurdistanê em rastî hevdu hatine. Ez, mamoto Egîd û Îsmêyîlê bra, me pir axîfi û çavronahî da hevdu, wekî Kurdistan rizgar bûye.

Wî digot, wekî Xwedê silametîyê bide, meha adarê ezê mal-halên xweva barkim bême welatê kal û bava, bila canê zarokên min ji xerîbatîyê xilazbe. Lê derheq birayê xweda gellek fikir û mitala dikir, daxaziya wî ew bu, zûtirê Misto ji girtîgehê azabe û ew bê xem û bê fikir serbest kar hîke. Lâ

Minbihistibû İsmayil dîsa çuye Kurdistanê, çaven me rê bu, kîngê yê bê. Me nivîşxanêda kar dikir, têlêfon zengîl da, min destika têlêfonê hilda, dengê Ismêyil bû, ez gellekî şâ bûm. Min hîvî kir wekî, wextê wî hebe werê qasekî em hevra biaxfîfin.

Wî bersîva min da, ku ez diçime gund,
vegerîyanê emê hevdu bibînin, karêmin jî tera
heye. Belkî usa bû em tevayî vegerîyane
Kurdistanê

Nozdehê meha şûbatê, berbunga sibê têlêfonê zengil xist, nizanim bona gi hej kete laşê min, dilê min bê hemadê min pir nerehet bû, usa bizanibe niqitî dilê min wekî eva xebereke ne bi xêre. Belê, ji wî alîyê têlêfonê dengekî bi melûl şîn û girî got, wekî mala me şewitiye, cira me vemirîye mérxasê êlê Îsmayîlê Rezêq brayê me ezîz cuve ser dilovanîva xwe.

-Dunê ber çavê min reş bu, hişêm ji serê min
çû, destika têlêfônê ji destê min ket, çok li min sist
bûn, hêdîka ber dîwer rûnistim.

-Ez hê jî xweda nehatime û bawer nakim,wekî Ismayilê Rezêq dunya xwe guhastiye.Ax felekê, xaînê te çîma mirazê wî dilda hîşt, mecal neda, wekî qet nebe dewata herdu kurên xwe bibîne,bûkê bîne! Te armanca aza kirina birê û barkirina Kurdistanê çavanda hîşt!

İsmayîlê Rezaqê Nebo 1948-ê salê 30-ê dêkabrê li Ermenîstanê nehîya Vêdiyê gundê Yêngicê ji dayîk buye. İsmayîl mînanî kal û bavêñ xwe bi mîranî nav û deng derxistibû, ew mîrê rojêñ teng bu, tirs çîye wî nizanibû. İsmayîlê Rezêq ji êlê çû, wî tesîva millet pir dikişand, halê gelda dişewitî. Ew tu gava ji dilê xêrxaz û naskiriyê wî dernakeve. Rehma Xwedê li tebe, ciyête cinnetbe, brayê ezîz, **İSMAYIL!**

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ ƏSƏRİNDƏN BİR PARÇA

(Əvvəli ötən sayımızda)

Müəllif kurd tayfalarının igid, qorxmaz, əliaçiq, ata-anə haqqını icra edən, qonaqpərvər, duz-çörək qədrini bilən və dostluqda sadaqətli olduqlarını qeyd edir (76, 13-15). Bir sırada tədqiqatçılar da kurd xalqının mərd, insanpərvər və eyni zamanda düşmənə qarşı inadlı olduqlarını göstərirler. Kürdlərin dinin islam dinidir. Onlar, ən yaxşı insan, Məhəmməd peyğəmdəri hesab edərək oruc, namaz, zekat və həcc işlərini icra edirlər.

Kurd xalqının dini haqqında "Şərəfnamə"de xüsusi qeyd edilir və burada göstərilir ki: "Besyan, Bəxti, Tasini, Xalidi və Dömboli tayfları Yəzidi təriqətinə mənsub olub başqa təriqət xadimlərinə hədsiz kin və ədavət bəsləyirlər" (76, 14; 103, 449).

Kurd tayfları arasında sünni və şie məzhebleri çox yayılmışdır. Belə ki, Türkiyə Kürdistanında yaşayan kürdlerin hamısı, İran, İraq və Suriya kürdlərinin isə demək olar ki, əksəriyyəti sunnidir. Bəzi tədqiqatçıların yazdıqlarına görə hərəkətə kürd tayfları arasında Yəzidi, Qadiri, Rəfai və başqa dini təriqətlər də vardır. Bunların hər birinə ayrı-ayrı şeyxlər başçılıq edir və onların bütün göstərişi sözsüz icra olunur (97, 12; 93, 19).

Kürdlerin yaşadıqları ərazi uzun zaman İran və ərəb müəllifləri tərəfindən müxtəlif adlarla qeyd edilmişdir ki, biz mənbələrdə daha o adlara təsadüf etmirik. Lakin XII əsrin ortalarında Səlcuq sultani Səncər Luristan ile Azerbaycan arasında vilayətləri, o cümlədən Həmədan, Dinəvər və Kirmanşah serhəddini müəyyənləşdirmək və qərb hissələri Kirmanşaha tabe etmek məqsədilə Kürdistanın bir qismini müstəqil elan edərək, onu həmin ərazi də yaşıyan xalqın adı ilə adlandırdı. Bundan sonra Səlcuq dövlətinin rəsmi sənədlərində Kürdistan adı yazılı və paytaxtı Bahar 15 şəhəri olmaqla, Sultan Səncərin qardaşı oğlu Sultan Süleyman 1159-1161-ci illərdə Kürdistan padşahı oldu (117, 5).

Beləliklə, Kürdistan adını ilk dəfə İran tarixçisi Həmdullah Qəzvini 1339-40-ci illərdə yazdığını əsərində qeyd etdi (63, 127-129). Həvəlli Qəzvini dən sonrakı tarixçilərin əsərlərində Kürdistan sözü qeyd

olundu.

Bidlisi Kürdistanın coğrafi sərhəddini müəyyən edərək yazar ki, "Kürdistan ölkəsi Hind dənizi sahilində olan Hormuzdan başlayaraq düz xətə Mərəş və Məlatiyyə vilayətlərinə qədər uzanır. O şimalda fars, İraq Əcəm, Azərbaycan və Ermənistən, cənubda isə Diyarbəkir, Mosul və İraq-Ərəbə sərhədləndir (76, 13-14; 103, 449). Katib

ollarına nisbətən daha çox əziyyət və qaretlərə meruz qaldılar. Ibn Əl-Əsir göstərir ki: "Hicri 16 (637)-ci ildə Kürdistan ərəblər tərəfindən istila edildiyi zaman kürdlərin islam dinini zahirən qəbul etmələrinə baxmayaraq vilayətlərdə işgalçılara qarşı kurd üsyənləri uzun zaman davam edirdi" (45, 221-229). Odur ki, ərəb ordusuna bir şəhəri və ya

XVI əsrin əvvellərində kurd tayfları arasında torpaq mülkiyyətinin və əmirlik hüququnun irsi yol ilə nəsildən nəslə keçməsi Kürdistanın xırda-xırda feodalıqlara bölünməsinə səbəb olmuşdu ki, bu da özü-özlüyündə Kürdistanın iqtisadi inkişafına mane olurdu. Kürd tayfa feodalları arasında əsrlər boyu davam edən müharibələr vahid mərkəzleşmiş Kürdusta-

tayfasına mənsub olan Tur Əli bəy Ağqoyunu XV əsrin əvvellərində Teymurun istilalarında iştirak etdiyi üçün Teymur Diyarbəkir əyalətinin 18 tiyul şəklində ona vermişdi. Odur ki, Tur Əli Türkmen tayfasını həmin əyalətdə mərkəzləşdirdi.

1453-cü ildə Həsən bəy (Uzun Həsən) Amid qalasında (Diyarbəkirdedir) taxta oturdu. O, az müddət ərzində Kürdistanın bir hissəsini Azərbaycan, Ermənistən, İraq-Əcəm, İraq-Ərəb və Fars torpaqlarını öz hakimiyyətinə təbə etdi. Onun hakimiyyəti dövründə Kürdistanın bir sırada emirlikləri də işgal edildi. O, həmin emirlikləri qarət edir və yandırıldı. Mənbələrdəki məlumatə görə Ərzincan vilayətinin emiri Məlik Xələf müqavimətsiz təslim olmaqla berabər, 10 batman 19 qızıl və 50 batman gümüş verməklə həmin vilayəti məhv olmaqdan xilas etmişdir (43, 241-242).

Həsən bəyin xələfləri zamanında Ağqoyunu hakimiyyəti zəiflədiyinə görə Kürdistan ye-

nə də Osmanlı, Misir hökumətlərinin nüfuzu dairesinə düşmüşdü. Beləliklə, Kürdistan XV əsrin axırında defələrlə bir istilaçıdan digər istilaçının əlinə keçmiş və onun iqtisadiyyatı də da pozulmuşdu. Lakin o dövrlərdə bir sırada kurd emirlikləri öz müstəqilliklərini saxlaya bilmədi (76, 240-266).

Uzun zaman davam edən xərəfələrin sonuncu xəlifəsi Mərvan kurd qızından doğulmuşdur (45, 229, 76, 55). Ərəb tərəfindən kütəvi kurd qırğınlarının həyata keçirilməsi dövrün tərəqqipərvər adamlarını da hiddətləndirirdi.

Beləliklə, Bahar şəhəri əvvəlki əhəmiyyətini itirdi. XIV əsrin əvvellərində Sultanabad Cəm-Cəmal şəhəri Kürdistanın mərkəzi oldu. Monqol istilası dövründə müdaxiləçilər yenə də kurd xalqının ciddi müqavimetinə rast gəldilər. "Zəfərnamə" və "Şərəfnamə" də qeyd edildiyinə görə Həqari əmiri İzzəddin Şirvan qalasında Teymurleng ordusuna qarşı inadlı müqavimət göstərmişdir (76, 90; 77, 422).

XV əsrin əvvellərində Qaraqoyunu hakimiyyəti başlandı. Foma Metsopski və Bidlis göstərilər ki, 1405-ci ildə Qaraqoyunu Qara Yusif Bidlis əmiri Şəmsəddin pənah getirmişdi və Əmir Şəmsəddin ona hər cəhətdən yardım göstərdi (41, 22). Bundan sonra Qara Yusif daha artıq qüvvə toplayıb bir sırada kurd vilayətlərini və Azerbaycanı işgal etdi. Onun ölümündən sonra Teymurun xələfi Mirzə Şahruş 1420-ci ildə Kürdistanın bir sırada emirliklərini özüne təbə etdi (108, 447-449).

Kurd xalqı üçün daha ağır dövr Ağqoyunu hakimiyyəti ilə başlanılmışdı. Bu hakimiyyətin ilk nümayəndəsi Bayendor-

XVI ƏSRDƏ KÜRDÜSTAN VƏ KÜRD XALQININ VƏZİYYƏTİ KÜRD XALQI VƏ KÜRDÜSTAN

Çələbi də öz əsərində Kürdistanın serhəddini Bidliyi istinadən göstərmişdir. Lakin Əvliya Çələbi 1646-ci ildə yazdığını əsərində Kürdistan hədudunun şimalda Ərzrum, cənubda isə Bəsərə və Xəlici farsla birləşdiyini qeyd edir (48, 15; 50, 101).

Müasir İran coğrafiyasunasi Əli Rəzmara qeyd edir ki, Kürdistan vahid mənşəli əhalisinə görə böyük bir məntəqədədir. O, Kürdistanın uzunluğu 1000, enini isə 400 kilometr qeyd edir (93, 4).

Beləliklə, Kürdistanın serhəddi haqqında sonrakı tədqiqatçıların təhlili o qədər də fərqli olmamışdır. Kürdistan öz coğrafi mövqeyinə görə dağlıq bir ölkə olub ticarət və mühüm strateji yollardan biri üzərində yerləşmişdir. Belə ki, İstanbul, Təbriz, Bağdad, Tehran, Beynəlnəhreyn 16 və s. mərkəzi şəhərlər bir-biri ilə Kürdistan və sitesilə əlaqə saxlayırdı. Fon Hammerin yazdığını görə 1394-cü ildə Beynəlnəhreyn və Kürdistan yollarının Teymurleng tərəfindən alınması Gürcüstan və Ermənistən istilə edilməsilə nəticələnmişdir (99).

Məhz bu cəhətdən də kurd xalqı əsrlər boyu arası kəsil-məyən istilalara məruz qalmış və xərəfələrin işgalçılara vuruşmali olmuşdur.

Əli Rəzmara qeyd edir ki, İran-Rum (Bizans) mühəribələri dövründə Kürdistan düşmən qarşısında böyük bir sədd olub rumluların məğlubiyyətinə səbəb oldu. Ərəb istilası zamanı bu vəziyyət yenə təkrar olduğu üçün ərəblər şimaldan cənuba qayıtmaya mecbur oldular (93, 8). Buna görə də, kurd xalqı ərəb istilasında digər Şərqi xal-

bir kendi qəraət etmək üçün orada bir kurd ailəsinin yaşaması bəhanə üçün kifayət edirdi.

Tədqiqatçıların yazdığını görə Azərbaycan ərəblər tərəfindən işgal edilən zaman Ərəbil şəhərində sakın olan Azərbaycan mərzbanı ərəb sərkərdəsinə külli miqdarda pul verərək, kütlevi kurd qırğıının qarşısını almışdı (69, 177; 50, 100). Ərəbələr öz növbələrində kurd tayfları ilə qohumluq elaqəsi yaradaraq, üsyankar kürdləri sakit edə bildilər. Ibn Əl-Əsirin yazdığını görə Əməvilərin sonuncu xəlifəsi Mərvan kurd qızından doğulmuşdur (45, 229, 76, 55).

Ərəb tərəfindən kütəvi kurd qırğınlarının həyata keçirilməsi dövrün tərəqqipərvər adamlarını da hiddətləndirirdi.

(Tərcüməsi: "Hikmətlə, ağılla lovğalanma sən, Ərəstu olsan da ölüm zamanı Biçərə kurd kimi can verəcəksən" (61)).

Beləliklə, kurd xalqı xərəfələrinə qarşı mübarizə apara-raq, XI-XIII əsrlərdə böyük bir tayfa imperiyası yaratdılar. "Şərəfnamə" də deyildiyinə görə həmin dövrdə Diyarbəkir, Cəzire, Dinavər,

Şəhrzur 17, Luristan və daha sonralar Şam, Misir və Fars əyalətlərində kurd sülalələri müstəqil hökumət təşkil etmişlər (76, 19-60).

Qeyd olunan bu hökumətlərden başqa, o zaman 46-ya qədər və xırda əmirliklər var idi.

İster o dövrdə və istərsə də

مزن نم ز حکمت که در وقت مرگی
ارسطو دهد جان چو بیچاده کرد
(جاین)

Hafiz yazır:

(Tərcüməsi: "Hikmətlə, ağılla lovğalanma sən, Ərəstu olsan da ölüm zamanı Biçərə kurd kimi can verəcəksən" (61)).

Beləliklə, Bahar şəhəri əvvəlki əhəmiyyətini itirdi. XIV əsrin əvvellərində Sultanabad Cəm-Cəmal şəhəri Kürdistanın mərkəzi oldu. Monqol istilası dövründə müdaxiləçilər yenə də kurd xalqının ciddi müqavimətinə rast gəldilər. "Zəfərnamə" və "Şərəfnamə" də qeyd edildiyinə görə Həqari əmiri İzzəddin Şirvan qalasında Teymurleng ordusuna qarşı inadlı müqavimət göstərmişdir (76, 90; 77, 422).

XV əsrin əvvellərində Qaraqoyunu hakimiyyəti başlandı. Foma Metsopski və Bidlis göstərilər ki, 1405-ci ildə Qaraqoyunu Qara Yusif Bidlis əmiri Şəmsəddin pənah getirmişdi və Əmir Şəmsəddin ona hər cəhətdən yardım göstərdi (41, 22). Bundan sonra Qara Yusif daha artıq qüvvə toplayıb bir sırada kurd vilayətlərini və Azerbaycanı işgal etdi. Onun ölümündən sonra Teymurun xələfi Mirzə Şahruş 1420-ci ildə Kürdistanın bir sırada emirliklərini özüne təbə etdi (108, 447-449).

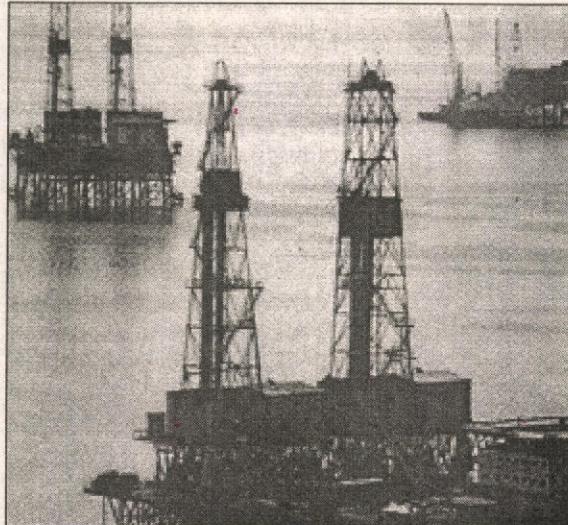
Kurd xalqı üçün daha ağır dövr Ağqoyunu hakimiyyəti ilə başlanılmışdı. Bu hakimiyyətin ilk nümayəndəsi Bayendor-

(Ardı növbəti sayımızda)

ДИПЛОМАТ

№ 02(027) 16-28 ФЕВРАЛЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Ирак потерял \$6 млрд. на срыве поставок нефти в 2005 году

Ирак потерял более \$6 млрд. в 2005 году из-за саботажа в нефтедобывающем секторе, сказал высокопоставлен-

ный чиновник агентству "KUNA" в субботу.

Иссам Джихад, пресс-секретарь министерства нефти Ирака сказал, что потери составили \$6,25 млрд. и было убито 138 человек из числа охранников и технического персонала в ходе 186 актов саботажа, проведенных в 2005 году.

Работы по восстановлению подожженных нефтяных месторождений стоили министерству в \$400 млн., потери от диверсий на нефтепроводах составили \$2,7 млрд., на трубопроводах нефтепродуктов - более \$3 млрд., уточнил он.

Иракские политики могут лишиться поддержки Вашингтона, если им не удастся создать правительство национального единства - посол США

Посол США в Ираке Залмай Халилзад предупредил иракских политиков, что они лишатся поддержки Вашингтона в случае, если не будет создано правительство национального единства. С таким заявлением высокопоставленный американский дипломат выступил сегодня на пресс-конференции в Багдаде, комментируя сообщения о том, что переговоры по формированию будущего кабинета министров страны приостановлены из-за серьезных разногласий между представителями суннитской, шиитской и курдской общин.

По словам г-на Халилзада, Ираку пора оставить в стороне интересы отдельных этноконфессиональных

групп ради блага всей нации. "Этноконфессиональный конфликт является основной проблемой страны", - сказал посол.

Дипломат также подчеркнул, что такие ключевые посты, как министр обороны и министр внутренних дел, должны занимать "люди, стоящие над конфессиями, приемлемые для широких масс и не связанные с вооруженными формированиями". Эти слова стали своего рода реакцией Вашингтона на уже не раз раздававшиеся со стороны суннитов в адрес контролируемого шиитами МВД обвинения в массовых нарушениях прав простых граждан, прежде всего - представителей суннитской общины. Шииты же настаи-

вают на том, чтобы МВД возглавлял их человек. Они объясняют это необходимостью обеспечения защиты шиитского населения от нападений суннитских экстремистов. По словам Залмая Халилзада, США не намерены "вкладывать ресурсы американского народа для построения (в Ираке. - прим. корр. ИТАР-ТАСС) силовых структур, контролируемых сектантами".

Посол также сообщил, что в ближайшее время намерен проинформировать премьер-министра Ибрагима аль-Джаафари об итогах расследования по новым фактам издевательств над иракскими заключенными в американских тюрьмах в Ираке.

ПОСЛЕДНЯЯ страница

Иракский народ в состоянии избрать правительство страны без вмешательства США, считает премьер аль-Джаафари

Иракский народ выбирает такое правительство, которое считается нужным. Так отреагировал на заявление посла США в Багдаде Залмая Халилзада премьер-министр Ирака Ибрагим аль-Джаафари. В понедельник вечером он встретился в городе Эн-Наджаф с духовным лидером иракских шиитов великим аятоллой Али ас-Систани, с которым обсудил ход формирования кабинета.

По словам аль-Джаафари, в ходе беседы не рассматривались кандидатуры министров обороны и внутренних дел, национальная и религиозная принадлежность которых так волнует американского дипломата.

Посол США предупредил в понедельник иракских политиков, что они лишатся поддержки Вашингтона, если не будет создано правительство национального единства. При этом он подчеркнул, что ключевые посты глав военного ведомства и МВД

"должны занимать люди, стоящие над религиозными конфессиями, приемлемые для широких масс и не связанные с вооруженными формированиями", поскольку США направляют миллиарды долларов своих налогоплатильщиков на строительство этих министерств, и "налогоплатильщики ожидают, что эти средства будут израсходованы правильно".

Ожидается, что аналогичное требование предъявят и британский министр иностранных дел Джек Стр, который прилетел в Багдад вчера. Пресс-секретарь министерства иностранных дел Великобритании сказал, что "мы очень хотели бы, чтобы эти два поста оказались в руках компетентных людей, желательно технократов".

Иракский премьер не назвал конкретную дату формирования нового кабинета, отметив лишь, что в настоящее время предпринимаются усилия по ускорению данного процесса.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

Tahir Süleyman və Dostəli Paşayev, eləcə də "Diplomat" qəzetiinin redaksiya heyəti

Ibrahimov Ədalət Eldar oğlunun

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və mərhumun ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verirlər.

•••••
"Diplomat" qəzetiinin redaksiya heyəti Vahid, Vaqif və Yura Yusifov qardaşlarına, anaları

Xanım Abbas qızının

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

•••••
"Diplomat" qəzetiinin redaksiya heyəti Mahmudov İbrahim Hüseyn oğluna, həyat yoldaşı

Səkinə xanımın

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

e-mail: diplomat_gazeti@box.az
Şəhadətnamə: N FŞ 005004966

BUSB-un 2 sayılı
Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Qəzet "Zaman" mətbəəsində hazırlanır
diapozitivlərdən çap olunmuşdur.
Sifariş: 961
Tiraj: 2500

ТӘSİSCİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHIR SÜLEYMAN

İMTİYAZ U SERNİVİSAR:
TAHIR SİLƏMAN

УЧЕРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Azərbaycan şöbəsinin redaktoru:

NƏRİMƏN ƏYYUB

Tel: 050 379-92-93

Xüsusi müxbir:

RAMİZ CƏBRAYILOV

Əlaqə telefonu:

422-38-26

Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi ilə üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri, 40

S. Mehmandarov küç.

ev 25. mən. 17

Adres: Bakı 40, pos. Ul.

C. Məhəmmədarova, dom 25. ke.17

Navnisan: Bakı 40 soqaq

S. Məhəmmədarov xanı 25. mal 17